

KLAPMYDSEN

Af Alwin Pedersen

I rækken af de grønlandske sæler står klapmydsen, grønlændernes natserssuak, nærmest som en fremmed. Ikke blot derved, at den står lige fjernt fra alle andre arktiske sæler, der er mere eller mindre beslægtet, men den undgår dem også og holder sig helt for sig selv. Dens eneste slægtning er søelefanten, eller elefantsælen, der har hjemme i de antarktiske have.

Klapmydsen (*Cystophora cristata*) er en statelig sæl med en længde fra næse til halespidsen på 2,80 m, sjældnere 3 m, for de fuldvoksne hanners vedkommende; hunnerne bliver noget mindre. Klapmydsens typiske kendetegn, som også navnet hentyder til, og som den kun har fælles med elefantsælen, er en hætte, eller om man vil, en snabel, der kan pustes op, hvorved hovedets størrelse næsten fordobles og er således antagelig en art skræmmemiddel. Hunnerne har kun en meget svagt antydet hætte, men de har samme brede ansigt som hannerne, hvorved denne sælart yderligere adskiller sig fra andre arktiske sæler.

Men også farven kan klapmydsen let kendes på. Som fuldvoksen er den på hele kroppen på grå bund oversået med uregelmæssige indtil håndstore sorte eller sortbrune pletter. Ansigtet er sort op til øjnene. Væsentlig forskellig herfra er farven på de yngre årgange. I det første leveår er den unge klapmydsgris lige fra fødselen stålgrå til stålblå på oversiden og hvid på undersiden. I det andet leveår har den samme udseende, men pletterne begynder da at blive svagt synlige. I det tredje år træder pletterne stærkere frem, og først efter hårskiftet i det tredje år bliver den grå bundfarve fremtrædende på hele kroppen, mens pletterne endnu er brune. Fuldt udfarvet er klapmydsen først efter hårskiftet i det fjerde eller femte år. Hos de yngre årgange er hårene bløde og glansfulde og udgør et smukt og eftertragtet pelsværk. Også hos de fuldvoksne dyr beholder hårene en større blødhed, end det er tilfældet hos de andre arktiske sæler. Kun den spættede sæl overgår klapmydsen i så henseende.

Klapmydsen er et udpræget havdyr; særlig tilknytning viser den til den egentlige stori, og kun sammen med denne kommer den i nærheden af land. Helst opholder den sig over større dybder, hvor den tager blæksprutter og dykker efter visse bundfisk, som rødfisk og helleflynder men også torsk. Klapmydsen er en dygtig svømmer

og springer, og vil den ligge på isen, vælger den helst en høj isflage, som den kun kan komme op på ved at springe op af vandet. Disse højt liggende og direkte fra vandet utilgængelige hvilesteder vælger klapmydsen antagelig af frygt for isbjørnen, der navnlig under hårfældningen efterstræber den. En voksen klapmyds skal dog kunne sætte sig til modværge overfor en bjørn. Stærk og bidsk, som denne sæl er, kan den også – især når den er anskudt – blive farlig for kajakmanden. Efter hvad R. Müller beretter fra Vestgrønland, kan den knække et spyd midt over ved at tage det mellem tænderne og ryste det. Det sker ingenlunde sjældent, at en harpuneret klapmyds han river svømmeblæren i stykker og vender sig imod jægeren. Ganske vist kendes der intet tilfælde, i hvilket et menneske er blevet dræbt (bidt ihjel) af en klapmyds; men at den kan kæntre en kajakmand, flænge hans kajak og klæder og endog hans arm findes der flere eksempler på. At klapmydsen i det hele taget må være af en stridbar karakter og indbyrdes have alvorlige slagsmål, fremgår også deraf, at hannernes skind ofte er helt oversået med gamle ar efter disse kampe.

Klapmydsen har i alt fald to ynglesteder, af hvilke det ene ligger nordøst for Newfoundland, det andet nord for Jan Mayen, det er de samme steder, hvor også grønlandssælen føder; men i modsætning til disse holder klapmydserne sig til randen af drivisen, spredende sig over en lang strækning. Ungerne fødes fra slutningen af

I denne alder (som nyfødt) er klapmydsen meget eftertragtet som pelsdyr.

En fuldvoksen klapmydshan.

marts til begyndelsen af april. Da de allerede inden fødslen har skiftet deres langhårede embryonaldragt med den før beskrevne kortere dragt, kan de, hvis deres sikkerhed kræver det, straks efter fødslen gå i vandet. Ungernes ophold på isen varer ca. otte dage, og i to til tre uger lever de udelukkende af modermælken. I denne tid ses klapmydserne ofte familievise, han, hun og ungen, hvilket tyder på, at denne sæl lever monogamt. Både den gamle han og hunnen forsvarede ungen, men hvor længe dette familieliv varer, vides ikke.

Umiddelbart efter diegivningens ophør følger parringen. De temmelig forbitrede stridigheder, der nu udkæmpes blandt hannerne, ledsages af kraftige brøl, som kan høres på lang afstand, ellers sker det sjældnere, at klapmydsen lader sin stemme høre.

I begyndelsen af april dukker de første klapmydser op i de grønlandske farvande. I mindre flokke kommer de fra drivisen langs den amerikanske side af Baffinbugten og Davisstrædet til vestkysten af Grønland, først i egnen ved Holsteinsborg, siden sydefter indtil Julianehåb. Samtidig foregår der en tilvandring til den sydlige del af østkysten fra ynglepladsen ved Jan Mayen. Det synes, som om flokkene på denne

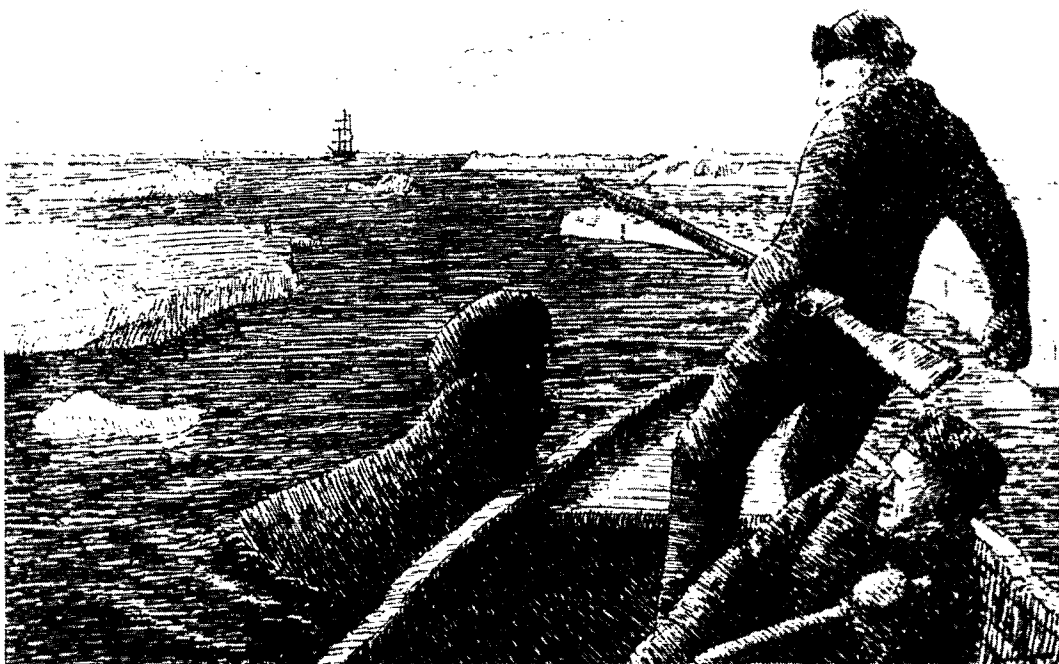
årstid består af et antal familier, der har sluttet sig sammen. Familierne fortsætter således med at bestå, også efter at de har forladt ynglepladsen.

Under dette forårstræk er klapmydserne endnu ret fede, så de holder sig flydende, når de er skudt. Jagten er derfor forholdsvis let og kan foregå fra land eller fra en isflage. Jagten på denne sæl lettes i det hele taget derved, at klapmydsen er lige så nysgerrig som ringsælen og let lader sig lokke indenfor skudvidde, f. eks. ved at kradse på isen eller ved en sagte fløjten.

I juni forsvinder klapmydserne igen fra Grønland, og nu samles de alle i Danmarksstrædet mellem Island og Grønland, for i et bestemt område mellem $65\frac{1}{2}^{\circ}$ og 67° n. br. og $31\frac{1}{2}^{\circ}$ og 27° v. l. at gennemgå det årlige hårskifte. Efter at dette er overstået, vender en del af dem, temmelig afmagret, tilbage til Grønland, især mange til den nærliggende sydlige del af østkysten. Nu strejfer de betydelig højere mod nord; på vestkysten kan de antræffes helt oppe i Smithsundet, og på østkysten ud for den mellemste del af Nordøstgrønland. Men deres ophold i de grønlandske farvande er denne gang kortere end om foråret. Allerede fra midten af august begynder de igen at trække bort, for først i april—maj at vende tilbage efter at have ynglet.

Under dette efterårstræk er klapmydserne så magre, at de straks synker, når de er skudt. Jagten kan derfor på denne årstid kun udøves fra kajak og efter forudgående harpunering. Det er i denne tid, at jagten ikke er ufarlig. En harpuneret klapmydshan angriber næsten altid, den skelner ikke mellem jægeren og kajakken, som den tilsyneladende anser for et hele, og stræber først og fremmest efter at rive hul i kajakken med sine stærke tænder, ligesom den, som nævnt, kan kaste sig over svømmeblæren og rive denne i stykker. Klapmydsen er overhovedet mere bidsk end nogen af de andre grønlandske sæler.

Det er således kun kort tid, at klapmydserne opholder sig i de grønlandske farvande, og dog spillede fangsten af denne sæl, navnlig den såkaldte fede klapmydsfangst om foråret, endnu for ikke så længe siden en ret betydelig rolle i det sydlige Vestgrønland. Endnu i slutningen af tyverne kunne der i denne del af Grønland nedlægges mellem 5000 og 6000 klapmydser årligt. „Den fede klapmydsfangst,“ skriver R. Müller, „er for grønlænderne i Julianehåbs distrikt omtrent, hvad rensjagten var i gamle dage for grønlænderne ved de nordlige kolonier, nemlig den bedste tid af deres liv, da de har rigelig af føde og rigelig af penge. De ofte efter vinterens sultekost slunkne lemmer strutter snart af fedme, kvinderne ofte i den grad, at de ligefrem bævrer for hvert skridt . . . Kommer man ud til en af disse klapmydseøer, når der er god fangst, ser man klipperne helt røde af blod og så glatte af tran, at man knap kan stå på dem. Den ene store klapmyds ligger ved siden af den anden, dels blot opskårne, dels helt urørte, medens store bunker af spæk og kød flyder om-

En angribende klapmydshan. (Efter en tegning af Fridtjof Nansen).

kring på klipperne.“ Nu er disse gyldne tider for de derboende grønlandere forbi. I hele det sydlige Vestgrønland ligger det årlige udbytte nu mellem 400 og 600 klapmydser, og i det nordlige Vestgrønland mellem 150 og 300. I det sydlige Østgrønland blev der i 1958/59 nedlagt 360 klapmydser.

Dermed være ikke sagt, at den af grønlanderne udøvede fangst er skyld i denne tilbagegang af en i det hele taget fåtallig sælart. Ligesom grønlandssælerne efterstræbes også klapmydserne på deres ynglesteder og yderligere på hårfældningsstedet i Danmarksstrædet. Alene på sidstnævnte sted beløb udbyttet sig i midten af tyverne til halvtreds tusinde klapmydser om året.

Den stærke tilbagegang i forekomsten ved vestkysten af Grønland skyldes dog ikke kun efterstræbelserne. Som følge af klimaændringen har klapmydserne næsten helt opgivet at opsøge deres yngleplads ved Newfoundland og i stedet for sluttet sig til Jan Mayen-bestanden. Denne ændring gik temmelig pludselig for sig: Medens der i 1918 ved Newfoundland endnu kunne tages 36.000 dyr, var det tre år senere ikke engang 1000.

Næsten samtidig med denne pludselige ændring i klapmydsens vandringer var man kommet til erkendelse af, at denne sælart igennem længere tid var blevet skattet for højt. Ganske vist er det de nyfødte klapmydsunger, man efterstræber på ynglestederne, hvilket efter de hidtidige erfaringer skal være mindre skadeligt, men da ungen forsvares af den gamle hun, og da der yderligere senere på året dræbes mange hunsæler under hårfældningen, opstår der en så høj dobbeltbeskatning af hunnerne, at langt de fleste af dem kun opnår en gennemsnitlig alder på 5-6 år, skønt denne sæl kan blive over 30 år gammel.

Erkendelsen af disse tilstande har omsider ført til enighed blandt sælfangerne om at frede klapmydserne under deres ophold på hårfældningsfeltet, dog med den undtagelse, at den stedlige befolkning (østgrønlænderne) fortsat skal kunne udøve fangsten til eget behov.